

Marcin Maciołek

Sprawozdanie z konferencji naukowej "Adaptacje", Katowice, 3-4 grudnia 2012

Linguarum Silva 2, 237-240

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marcin Maciołek

Sprawozdanie z konferencji naukowej *Adaptacje*, Katowice, 3–4 grudnia 2012

W dniach 3 i 4 grudnia 2012 roku na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach odbyła się konferencja naukowa *Adaptacje*, zorganizowana przez Katedrę Międzynarodowych Studiów Polskich oraz Szkołę Języka i Kultury Polskiej UŚ. Konferencja miała interdyscyplinarny i międzynarodowy charakter, wzięli w niej bowiem udział językoznawcy, literaturoznawcy, kulturoznawcy i antropolodzy, medioznawcy, dydaktycy i glottodydaktycy, pochodzący z różnych ośrodków akademickich w kraju, jak i za granicą, m.in. z Ukrainy, Czech czy Bułgarii.

Przedstawiciele tak wielu różnych dyscyplin humanistyki połączyło – stanowiące temat konferencji – pojęcie *adaptacji* rozumianej jako wszelkie mechanizmy przekształcania i przystosowywania tego, co w jakimś sensie obce, do innej niż prymarna przestrzeni funkcjonowania. Tak pojmowana adaptacja jest nieodłącznym, a zarazem uniwersalnym elementem życia społecznego i odgrywa niebagatelną rolę we współczesnej komunikacji międzyludzkiej oraz kulturze i jej partykularnych obszarach. Istotny w tym względzie kontekst globalizacji, wielokulturowości i transkulturowości sprawia, że adaptacja staje się podstawowym mechanizmem i generatorem zjawisk oraz sposobem ich istnienia i funkcjonowania, sama podlegając licznym modyfikacjom i przekształceniom, mnożąc swoje przejawy i postaci, nabierając nowych znaczeń.

Zaproponowana przez organizatorów konferencji kategoria badawcza spotkała się z dużym zainteresowaniem środowiska naukowego. W spotkaniu wzięło udział aż 45 referentów. Aby przekonać się, jak przydatna i poręczna może okazać się kategoria *adaptacji* w opisywaniu zjawisk współczesnej kultury oraz jak bywa ona rozumiana na gruncie różnych teorii, wystarczy rozeznaczyć się w tezach zaprezentowanych choćby w kilku wybranych wystąpieniach.

Dobrosława Wężowicz-Ziółkowska w otwierającym konferencję referacie *Kultura jako adaptacja. Kultura w paradygmacie przyrodoznawstwa* przedstawiła ewolucjonistyczne koncepcje kultury, zgodne z którymi adapta-

cja – to mechanizm przystosowania się gatunków przyrody ożywionej do zmieniających się warunków środowiska. Referentka zwróciła uwagę, że nowsze koncepcje, budowane na gruncie psychologii ewolucyjnej, socjologii i neurofizjologii, w interesujący sposób naświetlają humanistyczne podejście do adaptacji, budując własne rozpoznania języka, sztuki, inteligencji czy szerzenia się idei kulturowych.

Na temat adaptacji w praktyce teatru międzykulturowego na przykładzie dramaturgii Williama Butlera Yeatsa mówiła Ewa Wąchocka. Prelegentka stwierdziła, że dramaty Yeatsa są ciekawym przykładem interkulturowych kontaminacji, myślenia o teatrze w kategoriach uniwersalizmu kulturowego, które polega zarówno na odkrywaniu, jak i konstruowaniu paralel między najbliższą twórcy kulturą celtycką a Wschodem – i to nie tylko w sferze symboli, lecz także poprzez adaptację i zestrzajanie różnych konwencji scenicznych. W wielu utworach teatralnych Yeats łączy staroirlandzkie mity zakorzenione jeszcze w mitologii celtyckiej z wysoce skonwencjonalizowaną formą japońskiego teatru nō. Mariaż wyobrażeń, pojęć i wartości właściwych jednej kulturze z obcą źródłowo estetyką rodzi niekiedy napięcia na poziomie świata przedstawionego i struktury tekstu czy widowiska, choć bywa również oznaką nowej jakości i jedności.

Dla Małgorzaty Sokalskiej wdzięcznym obiektem badań nad zjawiskiem adaptacji stał się wampir. W referacie *Inkarnacje lorda Rutvena. Adaptacje i transformacje mitu wampirycznego* autorka zanalizowała zjawisko, odwołując się do opowiadania *Wampir* Johna W. Polidoriego, które już samo w sobie stanowi przykład mechanizmu adaptacji (łączy bowiem tradycyjne ludowe wątki z modną wówczas kreacją bajroniczną), a jednocześnie jest obiektem niezliczonych powtórzeń. W kontakcie z nowymi gatunkami bohater opowiadania zmienia się, zachowując jedynie kilka oryginalnych cech. Jako bohater francuskiego melodramatu Charles'a Nodiera, niemieckiej opery romantycznej Heinricha Marschnera i telewizyjnej produkcji *Vampyr. A Soap Opera – lord Rutven, literacki „ojciec” Draculi*, inspiruje wielu kolejnych twórców. Przejście do nowego rejestru kultury (spopularyzowanej) powoduje zmiany fabularne w pierwotnej strukturze opowieści, co z kolei czyni ją bardziej podatną na dalsze transformacje.

Adam Regiewicz w wystąpieniu *Sarah Young i nagie miecze, czyli jak pornografia adaptuje Średniowiecze?*, odwołując się do koncepcji ponowoczesności Zygmunta Baumana, podjął próbę analizy filmowych tekstów pornograficznych sięgających po sztafaż średniowieczny. W ten sposób ukazał funkcjonujące w kulturze popularnej różne oblicza średniowieczności przekształcone przez narracje: renesansową, oświeceniową, romantyczną, modernistyczną oraz dokonał ich klasyfikacji ze względu na cel i funkcje pełnione w przekazach pornografii filmowej.

Z kolei Joanna Aleksandrowicz przyjrzała się roli, jaką odgrywają adaptacje malarskie w kinie hiszpańskim. Prelegentka zwróciła uwagę

nie tylko na walory estetyczne wykorzystanych w filmach obrazów, lecz także przeprowadziła typologię kinowych powrotów do malarstwa m.in. ze względu na ich rolę narracyjną i kulturotwórczą.

O sposobach adaptowania procesu analizy i interpretacji dzieł filmowych na potrzeby edukacji szkolnej mówiła Justyna Budzik. Podstawę do syntetycznego ujęcia dydaktycznych adaptacji filmu (także w kontekście historycznych modeli edukacji filmowej) stanowiły wybrane przykłady polskich i francuskich strategii dydaktycznych przedstawione w świetle najważniejszych nurtów teorii i krytyki filmowej.

Adaptacje filmowe literatury polskiej w kulturowej edukacji cudzoziemców – to temat wystąpienia Mirosława Jelonkowicza, według którego adaptacje filmowe to często forma pierwszego kontaktu cudzoziemca z literaturą polską. Film, opatrzony angielskimi napisami, wprowadza obcokrajowca w świat polskiej kultury i języka polskiego. Tym samym może stać się bodźcem i/lub motywacją do (dalszej) nauki naszego języka i lektury sfilmowanego dzieła literackiego w oryginale.

O przekładzie uniwersalnych treści kulturowych na rzeczywistość szkolną mówiła także Małgorzata Wójcik-Dudek w referacie *Szkoła adaptacji – o czytaniu na lekcjach języka polskiego*. Na podstawie konkretnych przykładów interpretacji utworów literatury polskiej i powszechnej prelegentka starała się unaocznić mechanizmy adaptacyjne powodujące, że do szkół trafia zwykle zawężony sposób odczytywania tekstów, skutkujący nieco wypaczoną wizją literatury. Nie zabrakło również przykładów autorskich propozycji rozwiązania tego problemu.

Na temat korzyści płynących z adaptacji krajowej metodyki nauczania języka polskiego (dydaktyki szkolnej) dla potrzeb edukacji polonistycznej cudzoziemców mówił Jerzy Kowalewski. Autor z ubolewaniem stwierdził, że najnowsza glottodydaktyka polonistyczna, niestety, niechętnie korzysta z osiągnięć dydaktyki szkolnej.

Podczas konferencji nie zabrakło również wystąpień poświęconych językowi. Danuta Ostaszewska i Ewa Sławkowa omówiły historię i kształtowanie się pojęcia *adaptacja* w polszczyźnie. Prześledziły m.in. losy i znaczenie tego terminu w najstarszych leksykonach języka polskiego.

O adaptacji anglicyzmów komputerowych rozumianej jako proces metaforyzacji terminów informatycznych w języku potocznym i stylu artystycznym (najnowszej poezji i prozie polskiej) mówił Marcin Maciołek. Powstawanie metafor terminologicznych autor uznał za kolejny, po adaptacji systemowej, stopień asymilacji angielskiej leksyki komputerowej w polszczyźnie.

Marta Pančíková w referacie *Adaptacja leksyki obcej w językach zachodniosłowiańskich* zwróciła szczególną uwagę na ekspansję złożzeń, zwłaszcza z pierwszym członem zdeintegrowanym typu: *eko-*, *tele-*, *cyber-* we współczesnym języku polskim i słowackim. Zauważyła też, że więcej

tego rodzaju konstrukcji słowotwórczych odnotowują polskie leksykony, mimo że na Słowacji w potocznym obiegu komunikacyjnym *compocita* z członem odróżniającym na pierwszym miejscu są równie częste co w polszczyźnie.

Przedstawione w niniejszym sprawozdaniu streszczenia wybranych referatów nie wyczerpują bogactwa i różnorodności treści dyskutowanych podczas konferencji. Tak żywe zainteresowanie zaproponowaną jako temat spotkania kategorią *adaptacji* skłoniło Katedrę Międzynarodowych Studiów Polskich oraz Szkołę Języka i Kultury Polskiej UŚ do podjęcia decyzji o zorganizowaniu drugiej edycji konferencji.